

เรื่องเล่าสมานฉันท์ "ครูเหม เวชกร (บังเฮม) จิตรกรเอก แห่งชาติ ผู้ปฏิเส เขียนภาพ พระมหะหมัด"

สมาน อุ่มสิน

'ครูเหม เวชกร' นักดนตรีไทยเดิม นักประพันธ์และจิตรกรเอกแห่งชาติที่คนในวงการศิลปะให้ความเคารพในความเป็นครูสามัญชนไร้สำนัก นอกสถาบันของท่านเป็นอย่างสูง ครูเหมเป็นจิตรกรเอกแห่งชาติผู้ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เคยรับสั่งให้วาดภาพพระบรมฉายาลักษณ์และภาพทิวทัศน์ไทยลงบนพระวิสูตรภายในพระบรมมหาราชวัง ผลงานชิ้นสำคัญที่สุดในชีวิตของครูเหมคือ ภาพพุทธประวัติสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งแต่จุติมาจนถึงนิพพาน ในวงการหนังสือ ครูเหมเป็นผู้ก่อตั้งสำนักพิมพ์เพลินจิตต์เมื่อ พ.ศ. 2474 ผลิตหนังสือประโลมโลกซึ่งในราคาถูกด้วยการพิมพ์จำนวนมากและภาพหน้าปกพิมพ์สอดสีสวยงามเรียกกันว่า 'นิยาย 10 สดางค์' ครูเหมเขียนภาพประกอบและปกหนังสือไว้หลายหมื่นชิ้นให้แก่สำนักพิมพ์ของตนเองและสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ในยุคนั้นอย่างฟ้าเมืองไทย ไทยวัฒนาพานิช และศึกษาภัณฑ์ เป็นต้น ครูเหมยังเป็นนักดนตรีไทยเดิมประเภทเครื่องสายที่สืวโวลินได้ไพเราะจับใจอย่างหาตัวจับได้ยาก ท่านถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2512 ขณะอายุ 66 ปี

อัษฎาภิเศก คำนวณ คนในสายสกุล
สุลย์มาน เป็นนักสื่อสารมวลชนมุสลิมผู้บุกเบิก
จัดรายการวิทยุภาคมุสลิมตามสถานีวิทยุต่าง ๆ
หลายสถานีมาอย่างยาวนานกว่าครึ่งศตวรรษนับตั้ง
แต่พ.ศ. 2485 ท่านยังเป็นนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
นักเขียน และอดีตหัวหน้าพรรคการเมือง “ไทยมุสลิม
(หรือไทยอิสลาม)” ซึ่งเป็นพรรคการเมืองพรรคแรก
ของมุสลิมในประเทศไทยเมื่อพ.ศ. 2500 ท่านเป็น
ผู้บันทึกเรื่องราวของครูเหม เวชกร จิตรกรเอกแห่งชาติ
ผู้ยอมทิ้งเงินหมื่นด้วยการปฏิเสธเขียนภาพนบีมุฮัม
มัด (ซอลฯ) ไว้ในบทความ “บังเฮม...ผู้มองข้ามมอง
ความเย็นของวารี” พิมพ์ในนิตยสาร “ฟ้าเมืองไทย”
ของอาจินต์ ปัญจพรวงศ์ เมื่อพ.ศ. 2526 และต่อมา
จัดพิมพ์ในหนังสือ “ครึ่งศตวรรษแห่งชีวิต” เมื่อพ.ศ.
2538 รวบรวมคำบรรยายศาสนธรรมทางสถานีวิทยุ
ภาคมุสลิมต่าง ๆ ตลอดระยะเวลา 50 ปีของท่าน

อัษฎาภิเศก คำนวณ อดีตครูโรงเรียน
อิสลามศรีอยุธยาเล่าถึงการพบกันโดยบังเอิญของ
ครูเหมกับท่านที่ท่าน้ำสุเหร่าคลองตะเคียนก่อนปี
2496 ไว้ “ขณะที่ข้าพเจ้าเดินดูหัตถ์ดูเหรีไปตาม
ลำคลองจนมาถึงท่าน้ำสุเหร่า ก็มองเห็นร่างอันบึกบึน
ของชายฉกรรจ์คนหนึ่งนอนตะแคงกายเหยียดยาว
อยู่อย่างสงบทางท้ายเรือเอี่ยมจันทามกลางแสง

ตะเกียงอันริบหรี่ ทันใดนั้น เขาก็ออกปากเชื้อเชิญ
ข้าพเจ้าให้ขึ้นไปนั่งคุยกันบนเรือพลางบอกว่าเขามา
กับพวกคณะดนตรีของสมาคมมุสลิมบ้านสมเด็จ
เจ้าพระยาเพื่อมาสร้างความครึกครื้น โดยจะเล่น
เป็นละครเพลงในงานประจำปีของสมาคมอิสลาม
ศรีอยุธยาซึ่งจัดเป็นประจำทุกปีตอนต้นเดือนเมษายน
ในวันรุ่งขึ้น เมื่อให้สลามจับไม้จับมือกันเรียบร้อยแล้ว
เขาก็แนะนำตัวเองชื่อ ‘บังเฮม แห่งบ้านสมเด็จ
เจ้าพระยา’ เราคุยกันจนเกือบสองยาม บังเฮมก็เหยียด
ตัวลงนอนบังเอิญในเรื่องลำนั้มีซอลส์สี่สองสามแท่ง
ข้าพเจ้าจึงหยิบซอลส์มาวาดภาพร่างบังเฮมที่ท่อนอก
เปลือยเปล่า ส่วนท่อนล่างนุ่งโสร่งอยู่เพียงผืนเดียว
บังเฮมมองภาพที่ข้าพเจ้าวาดอย่างสนใจและสักครู่
หนึ่งจึงวิจารณ์ว่า “เกือบเหมือนแหละครู.....แต่อวัยวะ
บางส่วนของผมรู้สึกว่าจะทะอะทะไปเล็กน้อยนะ”
ข้าพเจ้ารู้สึกชื่นใจในใจว่าบังเฮมจะเก่งอะไรหนักหนา
ที่มาตำหนิงานของข้าพเจ้า แล้วจึงยื่นมือออกไปเพื่อ
จะลบภาพนั้น แต่บังเฮมก็ร้องห้ามพลางกล่าวว่า
“ภาพทุกภาพเมื่อเราวาดแล้วยาลบเพราะมันจะ
ทำให้เราไม่มั่นใจในฝีมือของเราต่อไป ทั้งเอาไว้อย่าง
นั้นเถอะครู...ผมจะได้จำไว้ว่าครั้งหนึ่งครูคนหนึ่งที่
อยุธยา มีน้ำใจวาดภาพให้แก่ผม แต่ครูจะไม่เขียน
คำบรรยายได้ภาพให้ผมบ้างเลยหรือ?” ข้าพเจ้าจึง
กล่าวด้วยความรู้สึกตื่นตันใจ “ผมขอบรรยายภาพนี้
ว่า บังเฮม...ผู้มองข้ามมองความเย็นของวารี” บังเฮม
หัวเราะอย่างถูกใจ “เข้าที่จริง ๆ ครู ผมคงจะจดจำ
ภาพและคำบรรยายภาพนี้ไปจนตาย”

คืนวันรุ่งขึ้นในวันงานสมาคมฯ สิ่งที่ข้าพเจ้า
เห็นจากการไปเฝ้ามองหลังเวทีคือ บังเฮมเป็นครูของ
พวกนักแสดง บังเฮมเป็นผู้กำกับการแต่งตัวและ
บทบาทของนักแสดงแต่ละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ฝีมือสไลด์โอลินของบังเฮมนั้นไหลลื่นและกรีดแหลม
บาดลึก เรียกได้ว่าเป็นฝีมือชั้นครูทีเดียว หลังละคร

สิ่งเดียวที่ผมทำได้คือการปฏิเสธไปทางสำนักพิมพ์ว่า
ผมไม่สามารถที่จะให้ปากกาและพู่กันในมือของผม
สร้างความร้าวฉานทางจิตใจแก่อิสลามิกชนผู้ได้อ่านและได้เห็น
ผมอาจจะเสียโอกาสสุดท้ายในชีวิตเพื่อแลกเปลี่ยนในสิ่งที่ผมฝัน
และปรารถนามานาน แต่ผมก็คิดว่าผมทำถูกมิใช่ทำผิด ผมอาจจะผิดในหลักหน้าที่
ที่ผมเป็นพ่อบ้าน แต่ผมคงจะถูกในฐานะที่ผมเป็นนักเขียนและจิตรกร

ปิดฉาก ข้าพเจ้าเดินตามมาส่งบังเฮมจนถึงเรือ ก่อน
จากกัน บังเฮมยื่นมือมาให้ข้าพเจ้าจับก่อนที่จะ
ออกปากเชิญให้ไปงานทำบุญที่บ้านของท่านย่าน
สมเด็จพระยาในวันที่ 6 เมษายนซึ่งจัดเป็น
ประจำทุกปี ถ้าปีนี้ไปไม่ได้ ปีต่อ ๆ ไปก็ได้ แต่
ข้าพเจ้าก็ลืมนั่งเบาะไปเสียอย่างสนิท

ปีต่อมา ในงานของสมาคมอิสลามศรีอยุธยา
วงดนตรีของสมาคมมุสลิมบ้านสมเด็จพระยาไม่
อาจร่วมงานได้ ข้าพเจ้าจึงไม่มีโอกาสได้พบกับ
บังเฮมอีก แต่ในครั้งนั้นสมาคมฯ มอบหมายให้ข้าพเจ้า
ทำหนังสืออนุสรณ์ในวันงาน เย็นวันหนึ่งขณะข้าพเจ้า
เดินผ่านบริเวณเชิงสะพานพุทธ ฝั่งพระนคร ก็เห็น
ห้องแถวเก่า ๆ ห้องหนึ่งติดป้าย ‘สำนักงาน เหม เวชกร
รับวาดภาพและทำบล็อก’ ข้าพเจ้าจึงรีบเข้าไป นึก
ในใจว่า ไหน ๆ จะแกะบล็อกทั้งทีให้สำนักงานจิตรกร
เอกแห่งชาติอย่าง ครูเหม เวชกร ทำซะเลย ผลงาน
จะได้ออกมาประณีตไม่น้อยหน้าใคร แต่ข้าพเจ้าก็
ต้องตลึงเมื่อจำได้ว่า ชายที่กำลังก้มหน้าก้มตาทำงาน
ใช้พู่กันระบายภาพอย่างประณีตนั้นคือ ‘บังเฮม...
แห่งบ้านสมเด็จพระยา’ นั่นเอง ในใจพลางคิด
ไปว่า บังเฮมนอกจากจะมีฝีมือทางดนตรีไทยเดิม
อย่างยากที่จะหาตัวจับได้แล้ว ยังมีฝีมือในการ
วาดภาพด้วยพู่กัน อย่างนี้เองบังเฮมถึงกล้าวิจารณ์
การวาดภาพของข้าพเจ้าบนเรือในคืนนั้น และเช่น

นี้เองที่ทำให้บังเฮมมีโอกาสทำงานในสำนักงานของ
ครูเหม เวชกร จิตรกรเอกแห่งชาติ ในขณะที่บังเฮม
กำลังจมดิ่งอยู่ในความฝันที่มีต่อภาพ ข้าพเจ้าจึงต้อง
ยื่นมือไปให้สลามและบอกถึงเรื่องราวที่มาติดต่อบัง
เฮมรับปากจะทำบล็อกด้วยตัวเองและนัดหมาย
ให้มารับของในอีกสามวัน

พอถึงวันนัด ข้าพเจ้าก็ไปหาบังเฮมที่สำนักงาน
ครูเหม เวชกร จิตรกรเอกแห่งชาติ แต่ไม่ได้เจอ ช่าง
ซึ่งกำลังทำบล็อกหน้าปกหนังสือพิมพ์สตรีสารบอก
ว่า อาจารย์เหม เวชกร สั่งให้มอบบล็อกทั้งห่อนี้ให้แก่
ครูพร้อมจดหมายหนึ่งฉบับใจความว่า “ครูที่รัก...
ครั้งหนึ่งครูเคยวาดภาพผมบนเรือ และครั้งนั้นครูไม่
ได้คิดว่าวาดภาพจากผม ดังนั้นขอให้คิดว่าบล็อก

ทั้งสิ้นที่ผมทำให้ครูนี้ ผมก็ยอมคิดค่าจ้างจากครูไม่ได้เช่นกัน เฮม...” หลังจากซักถามช่างทำปลอกอย่างละเอียดแล้ว ข้าพเจ้าจึงรู้ว่า อาจารย์เหม เวชกร จิตรกรเอกแห่งชาติ คือคนเดียวกันกับบังเฮม ช่างยังอธิบายเพิ่มเติมอีกว่า ครูเหมท่านอยู่บ้านสมเด็จเจ้าพระยาใกล้ ๆ สุเหร่าแขก ท่านชอบให้พวกบ้านสมเด็จฯ เรียกท่านว่า ‘บังเฮม’ แต่ท่านเองเป็นพุทธมามกะที่เคร่งครัด ข้าพเจ้านำตาคลอและเขียนจดหมายตอบครูเหมว่า “อาจารย์ที่เคารพ ผมขอประทานอภัยด้วยความสำนึกผิดอันฉกรรจ์ถึงสองประการ ประการแรกผมบังอาจวาดภาพของท่าน ซึ่งเป็นจิตรกรเอกของชาติ และประการที่สอง ผมสนทนากับท่านแบบเพื่อนรุ่นพี่ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยที่ผมเองควรจะคารวะท่านในฐานะปรมาจารย์ ผมขอลบคำบรรยายภาพนั้นด้วย ขอเปลี่ยนจาก ‘บังเฮม...ผู้เฒ่ามั่งคั่งมองความเย็นของวารี’ เป็น ‘ราชสีห์ซึ่งมองแมวอย่างน่าสงสาร’ ด้วยความนับถือ ‘ประโยชน์’”

อีกหนึ่งเดือนต่อมา ข้าพเจ้าจึงได้มีโอกาสไปพบกับครูเหมที่สำนักงานของท่าน ข้าพเจ้ายกมือไหว้ท่านยกมือไหว้ตอบแล้วยื่นมือของท่านมาให้จับ แต่ข้าพเจ้าไม่กล้าจับเสียแล้วเมื่อรู้ว่า ‘บังเฮม แห่งบ้านสมเด็จเจ้าพระยา’ ที่ข้าพเจ้าเคยรู้จักนั้น แท้จริงคือจิตรกรเอกแห่งชาติ ครูเหมกล่าวตัดพ้อข้าพเจ้าด้วยเสียงสั้นเครือ “เราจะไม่จับมือสลามกันเหมือนก่อนสักครั้งทีเดียวหรือ” ข้าพเจ้ามองดวงตาคู่นั้นจนต้องรีบยื่นมือไปจับกับท่าน มือของครูเหมที่จับกับข้าพเจ้าในวันนั้นบีบแน่น ดังหนึ่งจะจับกันเป็นครั้งสุดท้ายในชีวิต ครูเหมกล่าวอีกว่า “ขอให้ครูรู้จักผมในนามของ ‘บังเฮม แห่งบ้านสมเด็จเจ้าพระยา’ ต่อไปเถิด” ข้าพเจ้าไม่รู้จะกล่าวอะไรออกมาได้นอกจากกัตรีมิผีปากตนเองจนเลือดซึมออกมาเมื่อได้มองดูหน้าของครูเหมผู้มีแต่ความปรารถนาดี

น้ำตาเอ่อเต็มจนหล่อดวงตา

ในวันนั้นบนโต๊ะทำงานของครูเหม มีหนังสือเล่มหนึ่งวางอยู่ เห็นชื่อแล้วก็สะดุดตาและสะดุดใจ หนังสือมีชื่อว่า “พระมะหะหมัด” เขียนโดย “เสฐียรโกเศศ” หรือ “พระยาอนุมานราชธน” หน้าปกมีรูปชาวอรัญคนหนึ่งหนดศรยาว ดวงหน้าเหี่ยมเกรียมและดวงตาดุดัน ข้าพเจ้าหยิบหนังสือเล่มนั้นมาพลิกอ่านหน้าสองหน้า ก็ทราบว่าเขาคุณอนุมานแปลหนังสือเล่มนั้นมาจากตำราต่างประเทศ เจ้าคุณอนุมานเป็นราชบัณฑิต ข้าพเจ้ามั่นใจว่าเจ้าคุณคงจะไม่มีอคติอันใดต่อศาสนาของอิสลาม แต่จากตำราเดิมเล่มนั้นมีข้อความที่ผิดฉกรรจ์อยู่หลายตอน ข้าพเจ้าคืนหนังสือให้แก่ครูเหม พยายามสะกิดจิตใจอย่างยากเย็นที่จะไม่วิพากษ์วิจารณ์หนังสือเล่มนั้น ครูเหม บอกว่า “สำนักพิมพ์แห่งหนึ่งนำมามอบให้แก่ผมอ่าน และขอให้เรียบเรียงหนังสือเล่มนั้นใหม่ด้วยอารมณ์และสำนวนของผมและให้วาดภาพประกอบในตอนสำคัญ ๆ ทุกบททุกตอน สำนักพิมพ์เสนอเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผม จำนวนเงินนั้นเป็นจำนวนเงินหมื่นที่ผมอาจจะสร้างเรือนไทยเล็ก ๆ ขึ้นมาสักหลังเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยในบั้นปลายของชีวิต ผมเคยฝันมานานแล้วที่อยากจะมีบ้านเรือนไทยสักหลัง เพราะมันเป็นแพที่ได้อีกำเนิดตัวมา ผมอดคิดถึงบ้านไทยแท้ ๆ ที่ผมเคยยึดเอาเป็นที่กำเนิดเกิดมาเป็นตัวตนไม่ได้ ภายใต้อหลังคาสูง ๆ อย่างโบสถ์ และทั้งฟาทังพื้นเป็นไม้สัก ผมจะปลูกดอกกลดวาลย์ที่กลิ่นของมันจะหอมฟุ้งดลไปทั่วบ้านในฤดูหนาว ผมจะปลูกดอกสายหยุดที่บานเช้าและดอกป๊อบที่ข้างบ้าน เพราะกลิ่นเหล่านี้คือวิญญาณของผมเมื่อตอนยังเป็นเด็ก เงินที่สำนักพิมพ์มอบให้ อย่างน้อยก็คงจะช่วยให้ความฝันของผมส่วนหนึ่งเป็นความจริงขึ้นมา หลังจากที่ผมได้คอยฝันถึงมานานแสนนาน!”

วันนั้น ข้าพเจ้าต้องแอบร้องไห้แก่หัวใจตนเอง ขณะนั้นหัวใจกำลังบอบสลาย และมันสมองต้องทำงานหนักยิ่งกว่ามันเป็นสมองกล ข้าพเจ้าวิงวอนต่อครูเหม “อย่างน้อยในฐานะที่ผมเป็นอิสลามิกชนคนหนึ่ง และในฐานะที่อาจารย์ก็เคยรักและคุ้นเคยกับอิสลามิกชนมาช้านาน ก่อนที่ต้นฉบับของหนังสือนี้จะเข้าโรงพิมพ์ ผมขออาสาเป็นคนตรวจรูปให้ นะครับ” ครูเหมตอบตกลงด้วยความยินดีและนัดว่ากลางเดือนหน้าจะให้ดูต้นฉบับตอนแรก ในวันที่ ข้าพเจ้าไปพบครูเหมตามกำหนดนัด ท่านมีดวงหน้าที่เศร้า แต่ดวงตานั้นเปล่งแสงที่ยากกว่าการที่ข้าพเจ้าจะอธิบาย ครูเหมกล่าวขัดถ้อยขัดคำกับข้าพเจ้า “อารีคีลัสกล่าวว่า ‘ผู้ฉลาดที่สุดในบรรดาผู้ฉลาดอาจผิดได้’ ผมเองมิใช่ผู้ฉลาดอะไรนัก แต่ผมมาคิดได้ว่า ความเจริญรุ่งเรืองของผมอาจจะก่อให้เกิดคนอื่นต้องเสียน้ำตาหลายต่อหลายหยด และความไม่ถูกใจและความขัดสนของผมก็มีใช้ว่าจะปราศจากซึ่งผู้ปลอบใจและความหวัง”

ข้าพเจ้าถามยั่วว่า อาจารย์หมายความว่าอย่างไรครับ ครูเหมจึงบอกว่า “ผมเขียนเรื่องของพระมะหะหมัดและภาพประกอบของพระมะหะหมัดให้แก่สำนักพิมพ์ไม่ได้ ที่ผมเขียนไม่ได้ก็เพราะผมไม่เคยเห็นภาพของพระมะหะหมัดในบ้านเรือนของอิสลามิกชนเลย จริงอยู่ผมเคยเขียนภาพพุทธประวัติมาแล้วอย่างสุดฝีมือ การที่ผมทำเช่นนั้นได้ก็เพราะผมได้วาดรูปแบบของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตามแบบที่พี่น้องพุทธมามกะนับถือและเคารพ แต่ความศรัทธาของพี่น้องพุทธมามกะอย่างผมและพี่น้องอิสลามิกชนเกี่ยวกับเรื่องนี้แตกต่างกัน ผมทราบดีว่าไม่เคยมีอิสลามิกชนคนใดเคยมีภาพวาดของพระมะหะหมัด ผมได้อ่านหนังสือเล่มนั้นตั้งแต่ต้นจนจบถึงสามเที่ยว และผมก็ได้ทำเพียงอย่างเดียว ครูรู้ไหมว่าสิ่งเดียวที่ผมทำได้นั้นคืออะไร

สิ่งเดียวที่ผมทำได้คือการปฏิเสธไปทางสำนักพิมพ์ว่า ผมไม่สามารถที่จะให้ปากกาและพู่กันในมือของผมสร้างความร้าวฉานทางจิตใจแก่อิสลามิกชนผู้ได้อ่านและได้เห็น ผมอาจจะเสียโอกาสสุดท้ายในชีวิตเพื่อแลกเปลี่ยนในสิ่งที่ผมฝันและปรารถนามานาน แต่ผมก็คิดว่าผมทำถูกมิใช่ทำผิด ผมอาจจะผิดในหลักหน้าที่ที่ผมเป็นพ่อบ้าน แต่ผมคงจะถูกในฐานะที่ผมเป็นนักเขียนและจิตรกร”

ข้าพเจ้าน้ำตาคลอเมื่อฟังคำพูดของครูเหม ข้าพเจ้าทราบดีว่าตลอดชีวิตของบุคคลผู้นี้ได้ผ่านทั้งความสุขความทุกข์และความรุ่งโรจน์ความตกอับมาแล้วอย่างเลือดตาแทบกระเด็น ครูเหมได้ครองชีวิตพ่อบ้านร่วมกับภรรยาของท่านเป็นเวลาสี่สิบปี ปลายโดยไม่บุตรหรือบุตรสืบสายโลหิตของตนเอง แม้ว่าจะงานของครูเหม จะทำให้แทบไม่มีเวลาว่าง แต่ฐานะของท่านก็ไม่สู้จะมั่งคั่งอะไร แต่แล้วมือที่ถือปากกาและพู่กันของนี้ก็เลยยอมสร้างผลงานเพื่อความสุขในชีวิตบั้นปลายของตน ด้วยเหตุที่ผลงานนั้นอาจสร้างความร้าวฉานให้แก่จิตใจของอิสลามิกชนและพี่น้องชาวไทยร่วมชาติ”

ฮัจยีประโยชน์ คำสุวรรณ บันทึกไว้ตอนหนึ่งในบทความที่พิมพ์ในนิตยสาร “ฟ้าเมืองไทย” เมื่อ พ.ศ. 2526 “ผู้เขียนมิได้มีเจตนาที่จะเขียนเรื่องนี้เพื่อไว้อาลัยแก่ผู้วายชนม์ แต่เห็นว่าเพื่อเป็นตัวอย่างอันดีแก่นักประพันธ์และจิตรกรรุ่นหลัง ซึ่งจะได้ทราบว่า แม้บุคคลชั้นยอดของวงการศิลป์และจิตรกรรมยังมีจิตระน้อยน้อมคารวะต่อพระเกียรติคุณของท่านนบีมุฮัมมัด (ซอลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม) ผู้เขียนจึงเสนอชีวิตของเขาไว้ ณ ที่นี้”

มาร่วมกันคารวะจิตใจจิตรกรเอกแห่งชาติ ‘ครูเหม เวชกร แห่งบ้านสมเด็จเจ้าพระยา’ ผู้ยึดมั่นในความสมานฉันท์และประโยชน์สุขของปวงชนเป็นหลักปรัชญาชี้นำในการครองชีวิต ■